**Анна
ПЕРШИНА**

**Тимур
КОРОТКИЙ**

Пандемія COVID-19 та її вплив на стан гендерно обумовленого наси́льства

У будь-якій кризовій ситуації стан домашнього насильства, насильства в сім'ї та гендерно обумовленого насильства в цілому погіршується. Пандемія COVID-19 не стала виключенням. Багато держав для запобігання розповсюдженню пандемії були вимушені застосувати домашню самоізоляцію населення, що своєю чергою спричинило зростання випадків домашнього насильства та насильства в сім'ї. Так, Фонд ООН з питань народонаселення заявив про зростання на 20% насильства з боку одного зі співмешканців. Принаймні 15 мільйонів додаткових випадків насильства відбудуватимуться внаслідок ізоляції вдома через пандемію COVID-19 [10, р. 3].

Політика карантину та ізоляції в поєднанні з фінансовим навантаженням на сім'ї, на людей та громади посилюють насильство в сім'ї. За оцінками, це може зачіпати щонайменше третину всіх жінок [5, р. 17]. Водночас догляд і підтримка постраждалих від гендерно обумовленого насильства можуть бути неафективними через перевантаженість медичних закладів [7].

В Україні число звернень на національну гарячу лінію з проблеми побутового насильства подвоїлося з початку карантину [2]. Гаряча лінія з питань домашнього насильства «La Strada-Ukraine» отримує вдвічі більше дзвінків від жертв, які потребують допомоги [1]. Кількість кримінальних справ, пов'язаних з побутовим насильством, також майже подвоїлася за період карантину. У травні 2020 роки кількість кримінальних справ, пов'язаних з насильством у сім'ї, склала 1511, у порівнянні з 795 в травні 2019 року [6].

Перебуваючи тривалий час вдома, в контакт з своїм кривдником, жертви стають більш вразливими. Численні дослідження виявили, що емоційно стресові події можуть призвести до посилення агресивної поведінки вдома. Такі сплески трапляються під час економічної кризи, стихійного лиха, великих футбольних турнірів тощо [3].

Організації, які займаються протидією гендерно обумовленому насильству, активізували свою діяльність щодо запобігання розповсюдженню випадків насильства в сім'ї. Не останнє місце серед них посідає організація «ООН-Жінки», яка надала свої рекомендації щодо подолання сплеску насильства, спровокованого пандемією COVID-19. Уряди держав, міжнародні та національні організації, громадянські спільноти і численні установи ООН шляхом прискорених та узгоджених зусиль намагаються подолати цю проблему.

Агентства ООН виділяють наступні кроки щодо розв'язання проблеми гендерно обумовленого насильства у зв'язку з пандемією COVID-19:

- 1) включити в національні плани реагування на COVID-19 заходи, спрямовані на протидію насильству над жінками та дівчатами, виділити додаткові ресурси для їх реалізації;
- 2) посилити надання допомоги жінкам, які зазнали насильства під час пандемії; забезпечити з боку соціальних працівників психосоціальну підтримку жінок і дівчат, які зазнали насильства; активізувати діяльність телефонних служб, включаючи захист від сексуальної експлуатації та жорстокого поводження, онлайн-консультування та рішення (за допомогою таких технологій, як SMS, онлайн-інструменти та соціальна підтримка мереж);
- 3) збільшити потенціал ключових служб для запобігання безкарності та покращення якості реагування на випадки гендерно обумовленого насильства;
- 4) сприяти зростанню ролі жінок у політичних змінах, у вирішенні нагальних проблем, у планах відновлення та в довгострокових рішеннях для подолання зростання насильства над жінками та дівчатами під час COVID-19;

УДК: 341.176

<https://doi.org/10.36952/uail.2020.2.87-90>

© А. Першина
© Т. Короткий

ПЕРШИНА Анна

бакалавр міжнародного права, факультет міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

КОРОТКИЙ Тимур

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного
правознавства Національного авіаційного університету

- 5) організувати ретельний моніторинг інформації про випадки гендерно обумовленого насильства, з метою аналізу його залежності від впливу пандемії [9, р. 10].

Для відновлення соціально-економічного зростання після завершення пандемії, ООН закликала до прийняття масштабних заходів, спрямованих на відновлення доступу вразливих верств населення у всьому світі до основних послуг і соціального захисту. Рамкова програма ООН з надзвичайних соціально-економічних заходів у відповідь на COVID-19 передбачає колективну відповідальність, глобальну солідарність і прийняття термінових заходів з надання допомоги нужденним. Програма передбачає підтримку органів влади, громадянського суспільства та жіночих організацій у забезпеченні збереження основних послуг, таких як охорона здоров'я матері, репродуктивне здоров'я, програми та послуги для осіб, котрі пережили гендерно обумовлене насильство, а саме – домашнє насильство.

На цьому тлі буде впроваджено спільний Пакет ООН про основні послуги, спрямовані на припинення домашнього насильства, який адаптується для задоволення потреб на рівні громад, наприклад, через діяльність поліції та органів правосуддя. Рамкова програма ООН 2020 року закликає підтримувати розповсюдження інформації про те, як запобігати домашньому насильству або куди звертатись за допомогою. Вона також передбачає розширення тимчасових безпечних притулків і вдосконалення «гарячих ліній». У цьому контексті «Ініціатива щодо ліквідації насильства проти жінок та дівчат» вже почала активізувати свою підтримку відповідним заходам [5, р. 17].

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) 22 квітня 2020 року була доповнена посібником щодо дії Конвенції у період пандемії коронавірусу COVID-19.

Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок висловлює глибоку стурбованість посиленням нерівності та посиленням ризику гендерного насильства й дискримінації, з якими стикаються жінки через поточну кризу COVID-19, а також закликає держави підтримувати права жінок і дівчат. Хоча багато держав вважають обмеження на свободу пересування та фізичну відстань необхідними для запобігання зараженню, такі заходи можуть непропорційно обмежувати доступ жінок до медичної допомоги, безпечних притулків, освіти, зайнятості та економічного життя. Наслідки посилюються для груп жінок, які перебувають у неблагополучному становищі, в конфліктних чи інших гуманітарних ситуаціях.

Держави-учасниці Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок зобов'язані забезпечити, щоб заходи, вжиті для подолання пандемії COVID-19, не призвели прямо чи опосередковано до дискримінації жінок. Держави-учасниці також зобов'язані захищати жінок від гендерного насильства та притягувати до відповідальності за насильство, забезпечувати соціально-економічне розширення можливостей жінок та гарантувати їхню участь у політиці, у прийнятті рішень у всіх кризових ситуаціях і в зусиллях із відновлення. Нагадуючи про спільну декларацію десяти договорів ООН з прав людини та заклик Комітету до спільних дій за часів пандемії COVID-19, Комітет і далі закликає держав-учасниць дотримуватись прав жінок у своїх відповідях на загрозу здоров'ю, спричинену пандемією COVID-19. Зокрема, Комітет закликає держав-учасниць [8, р. 1]:

- 1) усунути непропорційний вплив пандемії на здоров'я жінки. Гендерна упередженість у розподілі ресурсів під час пандемії погіршує існуючі гендерні нерівності, часто на шкоду жіночим потребам. Непропорційне домашнє навантаження жінок щодо догляду за дітьми та за хворими або старшими членами сім'ї, а також їх високе представництво в галузі охорони здоров'я, піддають жінок підвищеному ризику зараження COVID-19. Держави-учасниці повинні подолати підвищений ризик здоров'я жінок за допомогою профілактичних заходів і шляхом забезпечення доступу до раннього виявлення та лікування COVID-19. Держави-учасниці також повинні захищати від зараження жінок – медичних працівників та інших «прифронтових» працівників шляхом таких заходів, як розповсюдження необхідної запобіжної інформації, забезпечення належними засобами індивідуального захисту, надання психосоціальної підтримки;
- 2) держави-учасниці повинні продовжувати надавати послуги, пов'язані з регулюванням сексуального та репродуктивного здоров'я, що відповідають гендерним аспектам, включаючи допомогу по вагітності та пологами, як частину їхньої відповідальності під час COVID-19;
- 3) обов'язковим є захист жінок і дівчат від гендерного насильства. Під час пандемії та перебування вдома жінки й дівчата мають підвищений ризик домашнього, сексуального, економічного, психологічного та інших форм гендерного насильства з боку партнерів, членів сім'ї та осіб, які є їх опікунами. Держави-учасниці зобов'язані проявляти належну обачність для запобігання та захисту жінок від насильницьких проявів над ними та притягненням до відповідальності винних. Вони повинні гарантувати, що жінки та дівчата, які є жертвами або яким загрожують гендерним насильством (включаючи тих, хто проживає в установах), мають ефективний доступ до правосуддя, ознайомлені з наказами про захист, медичну та психосоціальну допомогу, притулки та реабілітаційні програми. Національні плани реагу-

вання на COVID-19 мають надавати пріоритет наявності безпечних притулків, гарячих ліній і віддалених послуг психологічного консультування, інклюзивних і доступних спеціалізованих та ефективних систем безпеки, в тому числі в сільських громадах, а також вирішувати проблеми психічного здоров'я жінок, які випливають із насильства, соціальної ізоляції. Держави-учасниці повинні розробити протоколи щодо догляду за жінками, не допущеними до таких послуг через їх можливе інфекціонування COVID-19, які мають включати безпечний карантин і доступ до тестування [8, р. 2];

- 4) включити питання захисту жінок в умовах гуманітарної кризи та продовження імплементації ролі жінок у забезпеченні миру та безпеки у порядку денний. Держави-учасниці мають застосовувати підхід, сфокусований на правах людини, та проводити гендерно-конфліктний аналіз для захисту жінок і дівчат в умовах гуманітарної кризи та в конфліктних ситуаціях [8, р. 3].

Генеральна Асамблея ООН, своєю чергою, робить великий внесок у боротьбу з коронавірусом і його поширенням: на її порядку денному приймаються резолюції, присвячені COVID-19, розглядаються принципи та засади функціонування структур ООН у період пандемії. З початку пандемії ГА ООН вже прийняла дві важливі резолюції з цього приводу, і в одній з них визнається неприйнятність проявів дискримінації під час боротьби з хворобою, а саме – в Резолюції, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 2 квітня 2020 року № 74/270 «Глобальна солідарність в боротьбі з коронавірусним захворюванням 2019 року (COVID-19)», у другому пункті якої особливо підкреслюється необхідність повної поваги до прав людини і підкреслюється, що в боротьбі з цією пандемією немає місця ніяким формам дискримінації, расизму та ксенофобії [4, с. 2]. Поняття «дискримінація» є широким поняттям і включає різні форми прояву цього явища, в тому числі й гендерно обумовлене насильство, яке, своєю чергою, включає поняття «домашнє насильство» та «насильство в сім'ї».

1. La Strada Україна: домашнє насильство – щось більше, ніж просто сварка. *EUAM Ukraine*. 2020. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/opinion/la-strada-ukraine-domestic-violence-is-more-than-just-a-quarrel-between-two-people/>

2. В ізоляції, але не в безпеці. Допомога постраждалим від домашнього насильства в умовах карантину за підтримки UNFPA. *UNFPA Ukraine*. 2020. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/isolationGBV>

3. Зливков В.Л., Лукомська С.О., Федан О.В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. 2016. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241343.pdf>

4. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 2 апреля 2020 года 74/270. Глобальная солидарность в борьбе с коронавирусом 2019 года (COVID-19). *Генеральная Ассамблея Организации Объединенных Наций*. 2020. С. 2.

5. A UN framework for the immediate socio-economic response to COVID-19. *United Nations*. 2020. URL: <https://unsdg.un.org/resources/shared-responsibility-global-solidarity-responding-socio-economic-impacts-covid-19>

6. Dafina Gercheva: COVID-19 pandemic puts spotlight on domestic violence. June 9. *Kyiv Post*. URL: <https://www.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/dafina-gercheva-covid-19-pandemic-puts-spotlight-on-domestic-violence.html?cn-reloaded=1>

7. For instance, NGO assistance of GBV victims in Jinzhou received three times more reports of domestic violence in February 2020 compared to the same month last year, while at the same time shelters for GBV survivors in some villages were repurposed for oth. URL: <https://www.sixthtone.com/news/1005253/domestic-violence-cases-surge-during-covid19-epidemic>

8. Guidance Note on CEDAW and COVID-19. *Committee on the Elimination of Discrimination against Women*. 2020.

9. Issue brief: COVID-19 and Ending Violence Against Women and Girls. *UN Women*. 2019. 10 p.

10. Johns Hopkins University (USA). Impact of the COVID-19 Pandemic on Family Planning and Ending Gender-based Violence, Female Genital Mutilation and Child Marriage. Pandemic threatens achievement of the Transformative Results committed to by UNFPA. *UNFPA*. 2020. URL: https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COVID-19_impact_brief_for_UNFPA_24_April_2020_1.pdf

Summary

The article is prepared by the experts of the Ukrainian Association of International Law and is devoted to various aspects of the COVID-19 pandemic impact on the international law.

There is being conducted analysis of the international legal consequences of the COVID-19 pandemic, the challenges and threats it poses to the international institutes and institutions, and through the feedback – the possible response of the international law to the consequences of the COVID-19 pandemic and the spread of infectious diseases in general, extrapolating the relevant conclusions of possible impact of COVID-19 on the development of international law.

The impact of the COVID-19 pandemic on the implementation of international legal obligations of States and development of certain institutions and branches of international law, especially in the field of human rights, has been studied. The issues of States' responsibility for violation of international legal obligations in the field of combating epidemics, WHO activities in combating COVID-19, international legal aspects of the impact of the COVID-19 pandemic on gender-based violence and digital (cyber) challenges in connection with the COVID-19 pandemic are being studied.

The contribution to the issues emerging with regard to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic. It covers the contents of the CPT's Statement of Principles on the subject and the Committee's follow-up statement based on the analysis of the relevant measures taken by the member States of the Council of Europe.

The pandemic caused by the spread of the SARS-CoV-2 coronavirus highlighted the need to ensure human rights in an emergency, the importance of properly justifying restrictions on these rights, and the irreversibility of States' responsibility for violating them. The «due diligence» standard in a pandemic provides for the obligation of a State to take all necessary measures to ensure, above all, the right to life and health, to prevent human rights violations and to respond to such violations, which may become a result of any activity, carried out under its jurisdiction or control. Many countries have declared a state of emergency due to the coronavirus. In the wake of the coronavirus pandemic, the number of States that have made derogation claims, is unprecedented. States have a duty to justify the imposition of restrictive measures that interfere with individual human rights and freedoms, and international human rights courts have to verify the legitimacy of these restrictions, compliance with the basic principles and the observance by States of the balance between individual rights (for example, the right to freedom of expression) and the public interest (public health).

It has been proven, that the COVID-19 pandemic did not create new digital challenges, but only exacerbated existing ones. This has provided an additional basis for intensifying the efforts of States, international organizations and private sector to further establish and develop international law to regulate and secure information and communication technology relations. This issue is reflected in the Global Declaration on Digital Response to COVID-19, signed by 60 states.

The response of the international community to the growth of gender-based violence in connection with the COVID-19 pandemic is described. Respective Acts of soft international law are being analyzed.

The leading coordinating role of the WHO in combating the spread of COVID-19 has been substantiated. The influence of the UN General Assembly on the formation of principles and basic grounds of international cooperation on this issue is analyzed. It is concluded, that The UN General Assembly Resolutions 74/270 and 74/274 define main directions and priorities in combating the spread of COVID-19 for both UN member states and international organizations, establishing the key role of coordinated international cooperation in this area with due respect to human rights.

It is concluded, that taking actions at the national level – the most effective means of prosecuting States, found guilty of violating international requirements to combat the spread of epidemiological diseases, because, in the absence of clear obligations of States to resolve peacefully international disputes on these issues and their significant «politicization», it is currently almost impossible to do at the international level.